MİMARLIK PLANLAMA VE TASARIMDA KURAM VE UYGULAMALI ÇALIŞMALAR

THEORETICAL AND APPLIED RESEARCH IN ARCHITECTURE, PLANNING, AND DESIGN

Editör
Doç. Dr. ZUHAL ÖZÇETİN

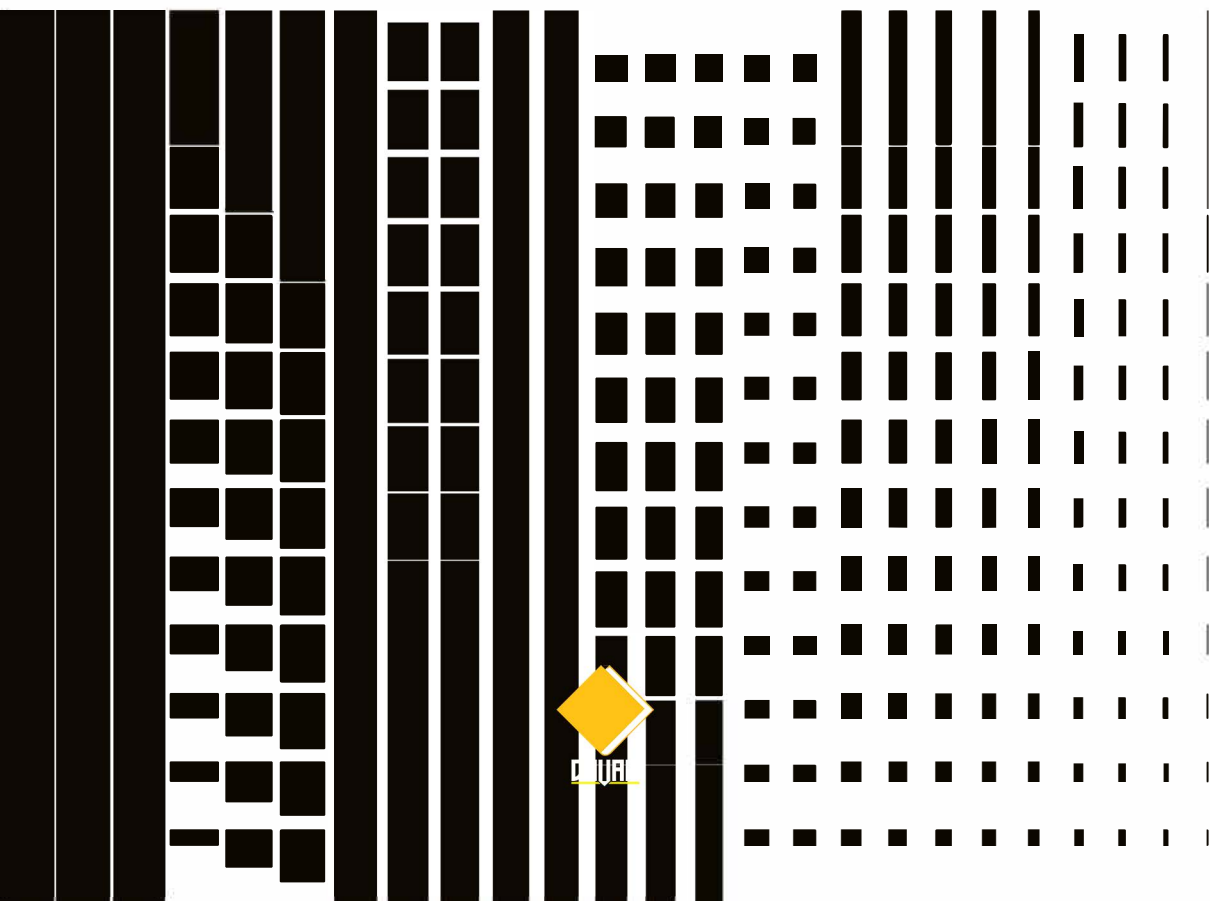

MİMARLIK PLANLAMA VE TASARIMDA KURAM VE UYGULAMALI ÇALIŞMALAR

THEORETICAL AND APPLIED RESEARCH IN ARCHITECTURE, PLANNING, AND DESIGN

Editör

Doç. Dr. ZUHAL ÖZÇETİN



Mimarlık Planlama ve Tasarımda Kuram ve Uygulamalı Çalışmalar
Theoretical and Applied Research in Architecture, Planning, and Design
Editör: Doç. Dr. ZUHAL ÖZÇETİN

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: Ekim 2025
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-8734-00-3

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvaryayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir. Yayınevi ve editörler sorumlu tutulamaz.

İÇİNDEKİLER

Chapter 1 1

A Comparative Analysis of Accredited Architecture Programs in Turkey:
A Content Analysis Based On MIAK Reports

Selda Cansu CEYLAN

Bölüm 2 19

Kültürel Mirasın İki Yüzü: Bütüncül ve Sürdürülebilir Koruma Yaklaşımı

Emel EFE YAVAŞCAN

Bölüm 3 42

Mekan Oluşumunda Sanatın İzleri

Ertan VARLI

Bölüm 4 53

Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve
Uygulama Hastanesi Ek Bina Projesi:
Acil Servis ve Yoğun Bakım Binası

Ali TÜRK, Seda ŞİMŞEK, Kübra SÜMER HAYDARASLAN,
Aslıhan COŞKUN, Nurcihan AKDAĞ, Halil İbrahim ÇELİK

Bölüm 3

Mekan Oluşumunda Sanatın İzleri[1]

Ertan VARLI[2]

1. GİRİŞ

Resim sanatının, sanatsal gelişimi anlamada ve yansıtmada diğer sanat dalları arasında öncü olması mimariyle diğer sanat dallarının disiplinler arası çalışmalarında resim sanatını ön plana çıkarmaktadır. Mimarlık ve resim sanatı arasındaki disiplinler arası ilişki 1900'lerde başlamış, yirminci yüzyıl başlarında Kübizm, Bauhaus ve De Stijl akımlarıyla devam etmiştir.

Çalışma kapsamında resim sanatının mimarlıkla ilişkisi ressam Mondrian, El Lissitsky, Wassily Kandisky ve mimar Zaha Hadid'in çalışmaları üzerinden açıklanacaktır. Bu ilişki 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinin Kültür-Sanat-Mimarlık dersi kapsamında yapılan çalışmada öğrencilerin form yaratma becerilerini geliştirmek için, tanımsız bir alan yerine, sınırlandırılmış bir çıkış noktasından hareket etmelerini sağlamak amacıyla ressam Wassily Kandinsky'nin yapmış olduğu çalışmalardan seçilen 20 adet resim form oluşturma sürecinde proje altlığı olarak kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, projenin nasıl geliştiği detaylarıyla anlatılacak, sonuç ürünlerine yer verilecektir. Sonuç olarak, resmin projeye form oluşturma sürecindeki katkısı, öğrenciler açısından resim ve mimarlık arasındaki ilişkiyi kurmayı sağlamış, yaratıcılık yönlerini geliştirmiştir.

[1] 8-21 Mayıs 2017'de Budapeşte'de yapılan "ERPA International Congresses on Education 2017" kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve Book of Proceedings olarak basılmıştır.

[2] Dr.Öğr.Üyesi, Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ORCID:0000-0001-8246-95710000-0001-5243-5266

RESİM SANATI VE MİMARLIK

Mimarlık ve resim sanatı arasındaki disiplinler arası etkileşim çeşitli ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler ışığında gelişen ve değişen 21. yüzyıl sanat anlayışının başladığı dönem olan 1900'ler de başlamış ve 21. yüzyıl başlarında Kübizm akımıyla, Bauhaus ve De Stijl gruplarıyla sürmüştür. (Antmen, 2009).

De Stijl akımının öncülerinden olan Hollandalı ressam Piet Mondrian'ın 1921 yılında tasarladığı sarı, mavi ve kırmızı adlı kompozisyonun da siyah ve beyaz renkleri ayırıcı öğe olarak kullanmış, dikdörtgen ve kare formları ele almıştır. Resim sanatının mimarlıkla etkileşimine belki de en bilinen örnek olan bu kompozisyon ile hiç kuşkusuz Gerrit Rietveld'in Hollanda Utrecht'deki 1924 yılında inşa ettiği Shröder Evi cephe ve iç mekan düzenlemesi yakın ilişki içindedir. Mondrian'ın kullandığı renkleri ve formları birebir iç mekanda görmek mümkündür (Doğan, R.K, 2016).



Resim1. Mondrian'ın Kompozisyonu ve Shröder Evi

Gaye Birol, Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi konulu yazdığı makalede Shröder Evi'ni "Bir Mondrian resminin mimari açıdan ifade edilmesi'' olarak tanımlamaktadır (Birol, 2006).

1890 yılında Rusya'da doğan El Lissitsky, mimar ve ressamdır. İlk yapıtları resim ve grafik üzerine olmuştur. İki boyutlu resimden, üç boyutlu mekan düzlemine geçişte "Proun" kavramını kurgulayıp, "Proun mekanı" oluşturmuştur. Bu mekanları birincil öğeler ve renkler saydığı çizgiler, düzlemler, çubuklar, küpler, küreler ile beyaz, siyah ve grilerle düzenlenmiş resim sanatıyla mimarlık arasında ilişki kurmak ve birliktelik oluşturmak istemiştir (URL 1).

1923 yılında ise Berlin'de bir çok eserden oluşan Proun Odası isimli sergi açmıştır. El Lissitzky 1921 yılında yapmış olduğu Proun 1E isimli çalışması ile Bernard Schumi'nin 1984 yılında olduğu Paris'de inşa edilen Parc De La Villette arasında güçlü bir bağ vardır (Turner, 2014). Kare, daire ve çizgisel formların bir arada kullanıldığı park tasarımının altlığını, El Lissitsky'nin çalışması oluşturmuştur.



Resim2. Lissitzky Proun 1E-1921, Tschumi Stilizasyon ve Parc de la Villette-1984

Kandinsky'nin 1923 yılında tamamladığı ve Transverse Line ismini verdiği tablosu, Jarde Partnership tarafından soyutlanarak, doğduğu şehir olan Moskova'da, 2013 yılında bir plazaya dönüştüğü Kuntsevo Plaza, görenlerin hayranlığını gizleyemediği bir eser olmuştur. Çok fonksiyonlu alışveriş ve yaşam merkezi olan Plaza, yaşayan bir Kandinsky tablosudur.



Resim3. Kandinsky, Transverse Line-1923, Stilizasyon, Kuntsevo Plaza, Moskova-2013

Zaha Hadid 1977 yılında Londra Architectural Association'dan mezun olduktan sonra ilk birkaç yılı iş anlamında durgun geçirirken, modern resimle ve özellikle de Kazimir Malevich'in soyutlamalarını incelemiştir. Hadid, soyutlamalardan yola çıkarak resimler yapmaya başlamış ve kendi mimarlık çalışmaları için bir soyutlama dili oluşturmuştur (Foster, 2011).

Hadid resimlerinde nesnelerini çatlatarak açmak, mekanlarını sıkıştırmak ve genleştirmek, yapılarını yoğunlaştırmak ve özgürleştirmek için belirsiz bir zaman ve mekan üzerinde çalıştı. Bu düşüncelerle ilk defa 1983 yılında "The World 89 Degrees" isimli çalışmasını oluşturdu. Almanya'da Vitra İtfaiye İstasyonu için tasarladığı binanın formu, her an bir eylem için patlamaya hazır, donmuş bir hareket gibi durmaktadır aynı ifade binayı anlatan resim çalışmasında da mevcuttur (Foster, 2011).

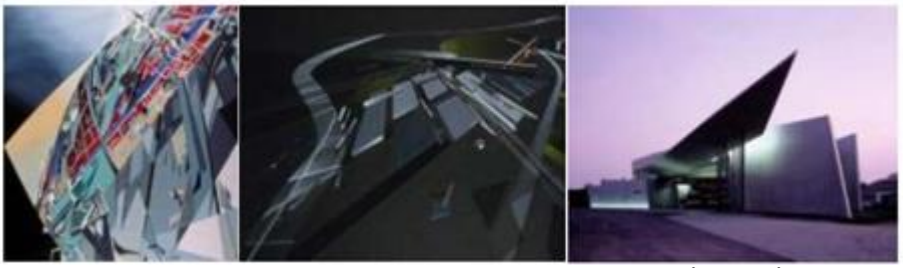

Resim4. Zaha Hadid, The World 89 Degrees-1983, Vitra İtfaiye İstasyonu, Almanya, 1990-94

2. SOYUT SANAT VE KANDİNSKY

Soyut sanatın öncüsü Rus asıllı ressam Wassily Kandinsky, 1866 yılında Moskova'da doğdu. 1889 yılında yaptığı Paris ziyaretiyle, sanat alanında yoğunlaşmaya başladı. İlk dönem çalışmalarında, 1898-1908 yılları arasında Henri Matisse tarafından Fransa'da geliştirilen Fovizm sanat akımındaki renk kullanımlarını içeren deneysel çalışmalar yaptı. Kandinsky 1909'dan sonraki yapıtlarını, soyuta doğru ilerleyişinin evreleri olarak gördüğü üç kategoriye ayırır: Doğaçlamalar, İzlenimler ve Kompozisyonlar (Erbay, 2013).

Kandinsky ile onun düşüncelerini benimseyen üç Alman ekspresyonist ressam Franz Marc, August Marce ve Paul Klee ile 1911'de Münih'te bir araya gelerek "Mavi Süvari" adı altında bir grup oluşturdular. Grubun ortaya çıktığı yıl, düşüncelerinin kuramsal çerçevesini "Sanatta Tinsellik Üzerine" adlı bir bilimsel çalışmada ortaya koyan Kandinsky, sanatın öncelikli amacının sanatçının en derin duygularını aktarmak olduğunu belirtti (Erbay, 2013).

1922 yılında Berlin'de Bauhaus'u kuran Walter Gropius ile tanıştı. Bu dönemde ardı ardına gelen baş yapıtlarla uluslar arası çapta saygı görmeye başladı. 1925 yılında Kandinsky "Düzleme Göre Nokta ve Çizgi" adlı makalesini yayınladı. 1933 yılında Paris'e gitti. Burada geçirdiği yıllar, yaratıcı farkındalıklarla zenginleşen üretken bir dönemin de başlangıcı oldu. Kandinsky 1944 yılında hayata veda etti.

Kandinsky sadece resim sanatına katkıda bulunmamış, kuramsal ve teorik olarak da yaptığı çalışmaları açıklayan makaleler ve kitaplar yazmıştır. Hem ressam, hem düşünür hem de yazın adamı olarak, soyut sanata sonuna kadar inanan ve eserleriyle bunu destekleyen Kandinsky, resimde yepyeni bir anlayış sunmuş ve birçok sanatsal eğilime de ilham kaynağı olmuştur (Erbay, 2013).

4. SOYUTLAMA KAVRAMI VE MİMARLIKTA GÖRSEL EĞİTİM

Soyut ve soyutlama kavramları sanat ve tasarım tabanlı disiplinlerde sıkça kullanılan kavramlardır. Mimarlıkta da, gerek görsel eğitimde gerekse birçok temel tasarımın alt yapısında soyutlama kavramı önemli bir yere sahiptir. Soyutlama; genel anlamda bir grup nesnenin ortak öğesini yalıtmayı ya da birden fazla nesnenin ortak bağlantısını açıklamayı içeren zihinsel süreç olarak ta açıklanmaktadır.

Mimarlıkta soyutlama pek çok açıdan ele alınmaktadır. Diğer tasarım tabanlı disiplinlerde olduğu gibi mimarlıkta da soyutlama olgusu ilk olarak tasarım sürecinde karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada düşünceleri iletmede yapılan eskizler önemlidir.

Görsel iletişimde, "soyutlama" daha kuvvetli ve özü çıkarılmış bir anlamı vurgulamaya yönelik bir "basitleştirme" olarak tanımlanmaktadır. Soyutlama, çevreden alınan mesajların görselleştirilmesinde çok sık kullanılan yaklaşımlardan biridir. Herhangi bir anlamda görülen bilgileri, bellekte daha önceden oluşan görsel birikimle birleştirerek düzene sokabilmek ve kısa sürede bir anlam ifade edecek şekilde görselleştirebilmek için, sık sık başvurulan bir çizim tekniğidir (Aydınlı, 1992).

İnceoğlu soyutlamanın, "Görsel anlatımlar içerisinde belli biçimlere bağlı kalma ve saplanma yerine; basitleştirme ile biçimsel kavramlar oluşturmaya, seçicilikle belli öğelerin vurgulanmasına, algılananların kısa sürede anlam ifade edecek şekilde görselleştirilmesine olanak sağladığını" ifade etmektedir (Özer, 1993).

Ayıklamak, yok saymak, sınıflandırmak, indirgemek nesnenin bilgisini üretmek için vazgeçilmez soyutlama edimleridir. Vurgulanmak istenen özelliklerin, öğelerin, en sade ve en kısa sürede yorumlanmasına olanak veren soyutlamanın görsel analizlerde ayrı bir önemi vardır. Soyutlama önemli bulunmayan ayrıntıları bir kenara bırakarak, ilgisiz olanları aşama aşama ihmal ederek başarılır. Soyutlama; kavramlaştırma, sembolleştirme ve sınıflandırmayı içerir. Bu anlamda soyutlama; bir basitleştirme stratejisi olarak kullanılabilir.

5. PROJE ÇALIŞMASI

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temellendirildiği amaçlar şunlardır; Öğrencilerin,

- soyutlama kavramını anlamaları ve uygulamaları,
- form oluşturma süreci hakkında yöntem geliştirme,
- form-mekan-işlev ilişkisini kurabilmeleri.

Çalışmanın Konusu

2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinin Kültür-Sanat-Mimarlık dersi kapsamında öğrencilerden; soyut resim sanatının önemli sanatçılarından ressam Wassily Kandinsky'nin tablolarının çağrıştırdıkları üzerinden yaratılan konseptlerle Kandinsky'nin tablolarının sergilendiği bir satış kioksu tasarlanması istenmiştir.

Ders kapsamında "Satış Kioksu" ana işlevini oluşturan bu mekanın ihtiyaç programı aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Satış Bankosu
- Sergileme ve Depolama Alanı
- Kafe
- Lavabo+Wc

Çalışma Alanı

Öğrencilere mekan için 100m², yüksekliği max. 7m. olacak şekilde bir alan verilmiştir. Öğrencilerin mekanı tek ya da isteğe bağlı olarak iki katlı kullanılabilmelerine izin verilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

"Juan Gris ve Malevich Tektoniği" yöntemi olarak tanımlanan, iki boyutlu çalışmaların, üçüncü boyuta taşınması yöntemi çalışma kapsamında ele alınmıştır. Juan Gris ve benzeri çalışmalar, kübist kompozisyonların tasarım alanına aktarılmasıyla ilgilidir. "Malevich Tektoniği" egzersizinde ise Kazimir Malevich'in eserlerinin ele alındığı uygulamaların öğrencilere tümüyle serbest bir ortam sunmak yerine ön tanımlı bir eğitsel kurgu dahilinde bir türetici tasarım sürecini deneyimlemeleri hedeflemektedir (Yazar, 2009).

Çalışmanın Süreci

107 kişilik öğrenci grubuna yapılan çalışma üç temel aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- Ön çalışmalar,
- Form oluşturma,
- Form-mekan-işlev ilişkisini kurabilme aşamaları.

Ön Çalışmalar

Bu aşama Kültür-Sanat-Mimarlık ders akışının 10. haftasını kapsamaktadır.

Amaç

- Öğrencileri soyut resim sanatı ile tanıştırmak.
- Kandinsky hakkında araştırma yaptırmak.

Süreç

Her öğrenci Kandinsky'nin belirlenen yirmi soyut resminden birer resim seçti.

Kandinsky'nin seçilen yirmi eseri şunlardır: Composition VIII-1923, In Blue-1925, Yellow-Red-Blue-1925, Unknown Voice-1916, Black and Violet-1923, On White II-1923, Black Accompaniment-1924, Circles in a Circle-1923, Transverse Line-1923, Mild Tension-1923, Softened Construction-1927, Merry Structure-1926, Diagonal-1923, Harmonie Tranquille-1924, Image with Arrow-1928, Blue Circle-1922, Above and Left-1925, White Dot-1923, No Title-1923, Melodious-1924.

- Öğrencilerin seçtiği resimlerin öğrencilere hissettirdikleri ve çağrıştırdıkları soyut kavramlar tartışıldı.
- Her öğrenci seçtiği resim için biri derste ikisi evde olmak üzere tekniği (karakalem, renklendirme vb.) kendisi tarafından belirlenen 3 adet soyutlama çalışması yaptı.
- Eş zamanlı olarak soyutlama kavramı konusunda bilgilendirme semineri verildi.

Form Oluşturma

Bu aşama Kültür-Sanat-Mimarlık ders akışının 11-12. haftalarını kapsamaktadır.

Amaç

Kandinsky'nin soyut resimleri üzerinden;

- soyutlama / basitleştirme çalışmaları yaptırmak.
- üçüncü boyutu düşünmelerini sağlamak.
- form tasarımları yaptırmak.

Süreç

- Öğrenciler seçtikleri resimler için aşamalı olarak soyutlama çalışmalarına devam ettiler.
- Yapılan üç soyutlama çalışması değerlendirilerek bir tanesi belirlenip form oluşturma çalışmasına başlanıldı.

Form-Mekan-İşlev İlişkisini Kurma

Bu aşama Kültür-Sanat-Mimarlık ders akışının 13-14. haftalarını kapsamaktadır.

Amaç

- Form-mekan ilişkisini kurmalarını sağlamak.
- Mekanlar arasındaki kapalı, açık ve yarı açık mekanları oluşturabilmelerini sağlamak.
- İşlevlerin gerektirdiği donatıların (satış bankosu, sergileme elemanı, depolama birimi vb.) tasarımları yaptırmak.

Süreç

- Öğrenciler 1/50 ölçekli mekan çözümlemelerine başladılar.
- İhtiyaç programında verilen 100 metrekareye uygun olarak kapalı mekan tasarımları yapılırken yarı açık ve açık mekan ilişkilerini de göz önünde bulundurdular.
- İşlev çözümlemelerinde işlevin gerektirdiği eylemleri, eylem alanlarını, eylem alanları arası ilişkileri ve sirkülasyonu kurguladılar.

6. SONUÇ ÜRÜNLERİ

Çalışma sonunda öğrencilerden 1/50 ölçekli tefrişli maket istenmiştir. Çalışma sonunda 107 proje üretilmiştir. Çalışmanın sonuç ürünlerini içeren bu bölümde, seçilen her resim için teslim edilen öğrenci projeleri ile tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1. Seçilen yirmi adet resim ve proje çalışmaları



7.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Resim sanatının mimarlık eğitimine yansımasıyla ortaya çıkan çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır; Öğrenciler,

- mimarlığın resim sanatı ile olan ilişkisini kavrayarak soyut sanat hakkında fikir edindiler.
- form oluşturma süreci hakkında yöntem geliştirmeyi öğrendiler.
- soyut bir resme bakıp farklı bakış açıları geliştirerek gözlem yapma yeteneğini geliştirdiler.
- iki boyutlu resmi üçüncü boyuta taşırken farklı formlar deneyerek yaratıcı tasarımlar gerçekleştirdiler.
- ihtiyaç programında belirtilen işlevler için çözüm önerileri geliştirdiler.
- tasarım sürecinde sınırsız bir alan veya mevcut bir alan üzerinde çalışmak yerine, sınırlı bir alan üzerinde soyutlama çalışması yapmayı öğrendiler.
- soyut bir resmin proje çalışmasına nasıl yön verdiğini gözlemlediler.

KAYNAKLAR

Antmen, A. (2009). "20.yy. Batı Sanatında Akımla", Sel Yay., İstanbul

Aydınlı, S. (1992). "Mimarlıkta Görsel Analiz", İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul

Birol, G. (2006). "Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi, Megaron Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi

Doğan, R.K. (2016). "Resim ve Mekan Arasındaki İlişki: İlham Veren Projeler", Online Journal of Art and Design, Volume:4, İssue:2

Erbay, M. (2013). "Sanat ve Mimarlık Arakesitinde Tasarım Stüdyoları, Resimden Mekana: Kandinsky" Nobel Akademik Yayıncılık

Foster, H. (2011). "Sanat Mimarlık Kompleksi", İletişim Yay., İstanbul

Özer, B. (1993). "Yorumlar, Kültür, Sanat, Mimarlık, Yem Yay., İstanbul

Turner,T.(2014). "Landscape Design Methods", Illustrated: and landscape architecture design process, Illustrated: and landscape architecture design process

URL1.hhtp://filozof.net/Turkce/edebiyat/edebi-sahsiyetler kisilikler-biyografileri/19309-el-lissitzky-kimdir-hayati-eserleri hakkındabilgi.html